

Nr 25.

Ankom till Riksdagens kansli den 10 maj 1912 kl. 11 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för landsting att själf utse ordförande.

Närvarande: Herrar Bonde, Branting, Hagström, Clason, Bellinder, Hellberg, Ekman, von Geijer, Mannheimer, Kjellén, Wavrinsky, von Mentzer, Jansson i Djursåtra, Ericsson, Nyström, Edén, Larsson i Västerås, Larsson i Säby, Waldén och Fornander.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 180, har herr *Säfststrand* hemställt, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om landsting, att landstinget själf får välja sin ordförande».

Till stöd för sin framställning har motionären anført följande:

»I kungl. förordningen om landsting § 25 är föreskrifvet, att Kungl. Maj:t för hvarje lagtima landsting bland tingets ordinarie ledamöter utser en ordförande. Ett sådant stadgande torde numera vara obehöfligt, enär man säkerligen utan någon som helst risk kan öfverlämna åt tingets medlemmar själfva att välja sin ordförande. Tydligt bör vara, att man under dylika förhållanden skulle ägna samma omsorg åt valet af ordförande, som man hittills gjort vid valet af vice ordförande, hvilken landstingen städse haft rätt att åt sig utse. Att låta landstinget såsom den större, sekundära kommunen välja sin ordförande likaväl som den primära kommunen vore också endast en konsekvent utveck-

Motionären.

ling af den kommunala själfstyrelsens princip, sådan den af ålder tillämpats i vårt land.

Ett exempel på att en med landstinget likställd korporation själf utser sin ordförande lämnas som bekant af Stockholms stadsfullmäktige, där öfverståthållarens själfskrifvenhet att leda förhandlingarna för några år sedan afskaffats, utan att man åtminstone hittills kunnat påvisa någon menlig följd häraf för förhandlingarna inom samma korporation.»

Historik.

Redan den kommitté, hvilken den 31 oktober 1859 afgaf förslag till förordning om landsting, framhöll, hurusom frågan om tillsättande af ordförande för landstinget i flera hänseenden vore en fråga af vikt, och kommittén ägnade den jämväl en ingående pröfning. Efter att sålunda först hafva angifvit de grunder, på hvilka kommittén funnit olämpligt att landshöfdingen gjordes till landstingets själfskrifne ordförande, fortsätter kommittén i sitt betänkande: »I anseende likväl till den betydelse, landstinget, genom arten och omfånget af sin verksamhet, skulle inom administrationen komma att erhålla; i betraktande ytterligare af den nära förbindelse, som emellan statsförvaltningen och tingets åtgärder och beslut, i följd af sakförhållandets natur, ovillkorligen äger rum, samt af den ansvarsfulla ställning, en tingets ordförande redan därigenom intager, att det på hans upplysta och fasta pröfning i många fall måste ankomma att afgöra, huruvida ett ärende må kunna anses ligga inom tingets befogenhet ur annan synpunkt än allena såsom föremål för petition; och vid öfvervägande därjämte, att den tid af regelmässigt sex dagar, som för landstingets sammanvaro blifvit föreslagen, icke borde på bekostnad af den för de egentliga hufvudärendenas pröfning erforderliga tid kunna afkortas genom möjliga meningsstrider om hvilken person till ordförande borde utses, tvister, som genast vid tingets början kunde alstra splittring, till skada för hufvudfrågornas lugna behandling, hafva kommitterade icke heller funnit lämpligt, att ordföranden skulle genom val af tinget utses, och därför föreslagit, att det må vara Kungl. Maj:t förbehållet att till ordförande för hvarje ordinarie landsting utse någon bland dess ledamöter.»

Kommitténs förslag till § 25 i förordningen om landsting hade också i enlighet med den sålunda uttalade uppfattningen följande lydelse:

»Kungl. Maj:t utser för hvarje lagtima landsting, bland tingets ordinarie ledamöter, en ordförande, hvilkens befattning fortfar intill nästa lagtima sammankomst.

Konungens befallningshafvande gifve i länskungörelserna till kända, hvilken blifvit till ordförande förordnad.»

Emellertid borttog Kungl. Maj:t orden »bland tingets ordinarie ledamöter», därvid följande kommitténs minoritet. Först genom en år 1894 vidtagen lagändring insattes dessa ord i § 25, som sålunda då erhöll sin nuvarande lydelse.

Vid 1869 års riksdag föreslog herr A. Jonsson i en inom Andra kammaren väckt motion, att förberörda paragraf i förordningen om landsting måtte få sådan lydelse, att landstinget skulle äga utse ordförande. Lagutskottet afstyrkte motionen och anförde därvid bland annat, att grunden för gällande stadgande uti förevarande hänseende icke vore att söka i något förment behof å regeringsmaktens sida att utöfva kontroll å landstingets åtgärder och beslut. Första kammaren biföll utskottets hemställan, hvaremot Andra kammaren med 115 röster mot 26 antog ett förslag till ändrad lydelse af §§ 25 och 27 i förordningen om landsting, enligt hvilket landstinget för hvarje lagtima landsting skulle utse ordförande samt den landstingsman, som hade de flesta lefnadsåren, föra ordet vid landstingets första sammanträde, till dess ordförande blifvit vald.

Vid 1870 års riksdag väckte herr Engman inom Andra kammaren motion, däri föreslogs, att §§ 25 och 27 i förordningen om landsting måtte erhålla den lydelse, som Andra kammaren för sin del vid nästföregående riksdag beslutat. Enligt kommunallagarnas anda borde det nämligen, anförde motionären, tillkomma landstingen att själfva utse ordförande, en rättighet, förutan hvilken landstingens själfförvaltande verksamhet icke ägde rum. Lagutskottet fann de skäl, som föranledt 1869 års lagutskott att afstyrka bifall till det då i ämnet väckta förslaget, alltjämt äga giltighet samt tillade, att, såvidt utskottet hade sig bekant, hvarken från allmänhetens eller landstingens sida någon klagan försports i afseende å lämpligheten af de personer, som dittills blifvit beklädda med ordförandeskap i landstingen. Utskottet kunde ej inse, på hvad sätt landstingens förmåga af själfverksamhet inom de i författningen utstakade gränser skulle kunna vara beroende af den ifrågakända förändringen. Första kammaren biföll utskottets hemställan, hvaremot Andra kammaren med afslag å utskottets hemställan antog ett förslag till ändrad lydelse af §§ 25 och 27 i förordningen om landsting, lika lydande med det af 1869 års Andra kammare antagna, men med tillägg, att landstinget *inom sig* skulle utse ordförande och vice ordförande.

Vid 1906 års riksdag slutligen hemställde herrar C. G. Johansson

i Aflösa och J. W. Bengtsson i Häradsköp i en inom Andra kammaren väckt motion, att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i förordningen om landsting, att landstinget själfst finge välja sig ordförande. Lagutskottet afstyrkte motionen och anförde därvid, bland annat, följande:

»Utskottet vill förvisso tillerkänna grundsatsen om den kommunala själfstyrelsen giltighet äfven på nu ifrågavarande område. Men Kungl. Maj:ts af, enligt utskottets mening, hufvudsakligen praktiska skäl betingade rätt att bland landstingets ledamöter utse dess ordförande kan icke enligt utskottets uppfattning utgöra något som helst hinder för landstingets själfstyrelse inom de för dess befogenhet utstakade gränser. Denna Kungl. Maj:ts utnämningrätt kan för öfrigt sägas äfven teoretiskt äga ett visst berättigande i landstingets mellanställning såsom på samma gång en kommunal institution och ett led i den allmänna, från staten utgående förvaltningen.

För en lagändring bör gärna föreligga något praktiskt behof. Såvidt utskottet funnit, har något sådant här icke påvisats. Däremot synes det utskottet, som vissa praktiska olägenheter vore förbundna med den föreslagna lagändringen.

Utskottet vill i detta hänseende framhålla, hurusom enligt 18 § i landstingsförordningen landstings lagtima möte icke utom i särskilda undantagsfall får fortfara längre än sex helgfria dagar. I själfva verket förekommer det ofta, att landstingssammanträde icke varar mera än två, tre eller fyra dagar. För att det skall vara möjligt att på så kort tid medhinna den mängd ärenden, som landstinget vanligen har att handlägga, är det uppenbarligen af vikt, att de, som hafva att leda arbetet, i främsta rummet ordföranden, haft tillfälle att före sammanträdets början taga kännedom om hvad därvid skall förekomma, såvidt sådant kan låta sig göra. Kungl. Maj:t plägar äfven med hänsyn härtill förordna ordförande i landsting i god tid, innan detsamma skall sammanträda. I samma syfte stadgas äfven i landstingsförordningens 32 §, att förslag, som hos landstinget väckes af Konungens befallningshafvande eller enskild medlem af tinget, skall, skriftligen uppsatt, senast fjorton dagar före landstingets början aflämnas till sekreteraren, hvilken det åligger att inom åtta dagar därefter öfver de afgifna förslagen upprätta en lista och den till ordföranden öfverlämna. Vål torde merendels de sålunda inkomna förslagen befordras till trycket och af sekreteraren före tingets sammanträde öfversändas till dess olika medlemmar, men den, som redan fått sig anförtrodt att såsom ordförande leda landstingets

förhandlingar, lärer hafva anledning att med mera omsorg och äfven ur andra synpunkter än en enskild ledamot på förhand ägna de förekommande förslagen den granskning, som för ärendenas ordentliga och snabba behandling vid själfva landstinget är erforderlig.

Landstingets ordförande, hvilken befattning, såsom ofvan nämnts, fortfar intill nästa lagtima sammankomst, har äfven åtskilliga åligganden att ombesörja under denna mellantid. Enligt 54 § i landstingsförordningen t. ex. har ordföranden att utfärda de invisningar, mot hvilka i landtränteriet för landstingskassans räkning insatta medel af Konungens befallningshafvande utanordnas. I de län, i hvilka ett särskildt af landstinget tillsatt förvaltningsutskott finnes, fungerar landstingets ordförande såsom ordförande i nämnda utskott. Därigenom att Kungl. Maj:t, då ordförande afgår mellan tingen, är i tillfälle att, såsom äfven plägar ske, förordna annan ordförande, undvikes ej blott de kostnader och det besvär, som ett urtima landstingssammanträde allenast för väljande af ordförande skulle medföra, utan äfven onödigt afbrott i den verksamhet, som ordföranden har att utöfva. Äfven om för sådan händelse som den nu förutsatta den af landstinget i öfverensstämmelse med 27 § i landstingsförordningen valde vice ordföranden kunde vid förfall för ordföranden utöfva dennes åligganden, kunde det dock i öfrigt inträffa, att vid sådan händelse icke heller vice ordföranden funnes att tillgå.»

Kamrarna biföllo utskottets hemställan, Andra kammaren med 106 röster mot 75, som tillföllo en af herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet afgifven reservation.

Såvidt utskottet funnit, hafva några olägenheter af det sätt, på hvilket den Kungl. Maj:t tillerkända rätten att utse landstingsordförande hittills utöfvats, ej kunnat påpekas. Tvärtom synas — hvarom också 1906 års lagutskott erinrat — vissa fördelar därmed vara förenade. I detta afseende vill utskottet särskildt framhålla, hurusom det med hänsyn till den starkt begränsade tiden för landstingets sammanträde, som endast under viss förutsättning kan få öfverskrida sex dagar, är af synnerlig vikt och understundom ett oafvisligt kraf, att ordföranden äger tillfälle att före landstingets sammanträde, i den mån det kan ske, bereda de ärenden, som äro afsedda att föreläggas landstinget. Under nuvarande förhållanden, då Kungl. Maj:t är i tillfälle att i god tid före landstingets början utse ordförande i detsamma, kan detta kraf tillgodoses. Därest åter landstinget själf skulle utse ordförande, lärer detta, äfven om ordförandens befattning liksom nu skulle fortfara intill nästa lagtima sammankomst, icke alltid kunna äga rum.

*Utskottets
yltrande.*

Med stöd af det sålunda anförda och då utskottet hyser den uppfattningen, att en lagändring icke bör vidtagas med mindre ett verkligt behof däraf gjort sig gällande, men enligt utskottets mening denna förutsättning här icke föreligger, får utskottet hemställa,

att herr Säfstrands ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservationer:

af herrar *Hellberg, Ericsson, Edén* och *Larsson* i Säby;

af herr *Larsson* i Västerås, som ansett att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i förordningen om landsting, att landstinget får själfvt välja sin ordförande;

af herrar *Wavrinsky, Branting* och *Waldén*, som instämt med herr *Larsson* i Västerås.